

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalouden koulutusohjelma

Juridiikka

2017

Anni Vakkuri

RAHANPESU HENKILÖASIAKKAAN NÄKÖKULMASTA PANKKITOIMINNASSA

Anni Vakkuri

RAHANPESU HENKILÖASIAKKAAN NÄKÖKULMASTA PANKKITOIMINNASSA

Rahanpesulla tarkoitetaan toimea, jonka tarkoituksena on siirtää rikoksella hankittu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty lailliseen talousjärjestelmään. Tällä toimella pyritään saamaan varallisuus erotetuksi rikollisesta alkuperästään, jotta saadun varallisuuden saanto pystytään ainakin näennäisesti laillistamaan. Rahanpesu on nykypäivänä tärkeä rikosoikeudellinen ongelma, jonka seuraamiseen ja estämiseen etenkin pankkien tulee kiinnittää huomiota yhä enemmän.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia ja jäsenellä tarkemmin rahanpesua koskevaa sääntelyä ja sen vaikutuksia pankkitoimintaan henkilöasiakkaan näkökulmasta. Opinnäytetyössä keskitytään erityisesti asiakkaan tuntemista koskevaan sääntelyyn ja sen käytännön toteutukseen pankeissa. Opinnäytetyön aihe ja tavoitteet valikoituivat oman työkokemukseni kautta havaituissa ongelmissa, kuten asiakkaan epätietoisuudessa rahanpesua ja asiakkaan tuntemista koskevaa lainsäädäntöä kohtaan.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa perehdytään tarkemmin rahanpesua koskevaan sääntelyyn muun muassa tunnusmerkistön, lainsäädännön sekä rahanpesun seurantaan ja estämiseen vaikuttavien toimijoiden kautta. Sääntelyn lisäksi teoriaosuudessa käsitellään myös rahoitusviranomaisen rahanpesun ohjeistusta pankeilla, joka pitkälti määrittää pankin toimintatavat rahanpesua koskevissa asioissa. Asiakkaan tuntemista käsitellään opinnäytetyössä sekä teoriapohjaisesti että käytännön kautta, sillä se liittyy olennaisesti pankkien toimintaan rahanpesun estämisessä ja selvittämisessä. Työn toiminnallisena osana on kehitetty pankin henkilöasiakkaille suunnattu rahanpesun ja asiakkaan tuntemisen tietopaketti, josta löytyy tiivistetysti olennainen tieto rahanpesusta ja asiakkaan tuntemisesta lain näkökulmasta. Tietopaketin tarkoituksena on lisätä asiakkaiden tietoisuutta pankin toimintatapoja kohtaan, sekä edesauttaa pankin ja asiakkaiden sujuvaa kanssakäymistä.

Opinnäytetyön aineistona on käytetty pääosin lakia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (18.7.2008/503). Lain lisäksi työssä on käytetty rahanpesua ja asiakkaan tuntemista käsittelevää kirjallisuutta, oikeustapauksia, ohjeistuksia ja standardeja sekä verkkomateriaalia.

ASIASANAT:

rahanpesu, talousrikokset, rahanpesun estäminen, asiakkaan tunteminen, pankkitoiminta

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business | Jurisprudence

2017 | 42

Instructor Tapio Jaakkola

Anni Vakkuri

MONEY LAUNDERING FROM A PRIVATE CUSTOMER'S ASPECT IN BANKING

Money laundering refers to action the purpose of which is to move property acquired with crime or an advantage produced with crime to the legal economy. The aim is to be able to distinguish the property from its criminal origin so that it is possible to legalize the title of the received property seemingly at least. Money laundering is nowadays an important penal problem to the follow-up and prevention of which especially the banks must pay more and more attention.

The objective of this thesis is to in more detail examine and outline the regulation concerning money laundering and its effects on banking from a private customer's point of view. The thesis concentrates on the regulation concerning especially the knowing of the customer and on its practical realization in the banks. The subject and objectives of the thesis were selected on the basis of my own work experience and the perceived problems such as uncertainty of the customer about the legislation concerning money laundering and about the knowing of the customer.

In the theory part of the thesis, the regulation concerning money laundering is studied in more detail through the actors affecting the follow-up and prevention of money laundering and legislation. The instructions of the financing authority are also discussed since they determine the policies of the bank in the matters concerning money laundering. The knowing of the customer is discussed through both theory and practice because in the prevention and detection of money laundering, it is essentially connected with the operation of banks. The information package of money laundering directed to the private customers of the bank contains essential information about money laundering and the knowing of the customer from the law perspective. The purpose of the information package is to increase the customers' awareness of the policies of the bank and to facilitate the bank's and the customers' fluent interaction.

The material used in the thesis consists mainly of the Act on Detecting and Preventing Money Laundering and Terrorist Financing (18.7.2008/503). In addition to the law, literature on money laundering and the knowing of the customer, cases, instructions, standards and network material have been used in the work.

KEYWORDS:

money laundering, financial crimes, prevention of money laundering, knowing of the customer, banking

SISÄLTÖ

LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 RAHANPESUA KOSKEVA SÄÄNTELY PANKIN HENKILÖASIAKKAAN NÄKÖKULMASTA	9
2.1 Yleistä	9
2.2 Rahanpesu rangaistavana tekona	10
2.3 Rahanpesun tunnusmerkistö	12
2.4 Rahanpesun torjunta	13
2.5 Rahanpesun estämiseen ja selvittämiseen vaikuttavat toimijat	14
2.5.1 Finanssivalvonta	14
2.5.2 FATF	15
2.5.3 EU	15
2.5.4 Poliisi	15
2.5.5 Aluehallintovirasto	16
3 RAHOITUSVIRANOMAISEN RAHANPESUN OHJEISTUS PANKEILLE	18
3.1 Yleistä Finanssivalvonnasta	18
3.2 Toiminta rahanpesun estämiseksi	18
3.3 Ohjeistus pankeille	19
3.3.1 Asiakkaan tunteminen	20
3.3.2 Rahanpesu epäily	20
4 ASIAKKAAN TUNTEMISESTA	22
4.1 Asiakkaan tuntemista koskeva sääntely	22
4.2 Asiakkaan tuntemisen toteutus käytännössä	29
5 RAHANPESUN JA ASIAKKAAN TUNTEMISEN TIETOPAKETTI PANKIN HENKILÖASIAKKAALLE	34
6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	36
LÄHTEET	39

LIITTEET

Liite 1. Rahanpesun ja asiakkaan tuntemisen tietopaketti pankin henkilöasiakkaalle.

LYHENTEET

EU	Euroopan Unioni
FATF	Financial Action Task Force on Money Laundering
Fiva	Finanssivalvonta
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
RahanpesuL	Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 18.7.2008/503
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39

1 JOHDANTO

Rahanpesua koskeva sääntely ja ohjeistus muuttuvat jatkuvasti, ja niiden vaikutus korostuu nykyään yhä enemmän myös henkilöasiakkaiden ja eri toimijoiden kanssakäymisessä. Lait velvoittavat yhä tarkempien ja yksityiskohtaisempien tietojen keräämisen asiakkailta rahanpesuun liittyen, ja myös näiden tietojen päivittäminen korostuu nykypäivän liiketoiminnassa. Tietojen keräämisen yleistymisestä huolimatta ovat monet henkilöasiakkaat silti epätietoisia kyseisten tietojen tarpeellisuudesta ja käyttötarkoituksesta, mikä voikin aiheuttaa negatiivista suhtautumista tietojen kerääjää kohtaan.

Pankkitoiminnassa henkilöasiakkaiden tietojen kerääminen ja päivittäminen ovat jokapäiväistä toimintaa, mutta silti edelleen suuri osa asiakkaista ei ole tietoisia tuntemistietojen keräämisen lähtökohdista, ja näin ollen asiakkaiden tietouden lisäämisessä olisi parantamisen varaa. Ollessani harjoittelussa ja töissä pankissa, tuli vastaan monta tyytymätöntä ja jopa epäileväistä asiakasta, jotka eivät olleet mielissään tietojen kyselemisestä. Asiakkaat eivät myöskään ymmärtäneet miksi heiltä kysellään kyseisiä asioita, eivätkä selityksestä huolimatta ymmärtäneet täysin tietojen keräämisen tarpeellisuutta. Tätä kautta koinkin tarpeelliseksi lisätä asiakkaiden tietoutta asiaa kohtaa, sillä tämän avulla he ymmärtäisivät paremmin asian tärkeyden, mikä taas edesauttaisi pankin ja asiakkaan välisen kanssakäymisen sujuvuutta entisestään.

Tässä opinnäytetyössä käsitellään yleisesti rahanpesua lainsäädännön ja eri toimijoiden ohjeistusten kautta, keskittyen kuitenkin pääasiassa pankin henkilöasiakkaan näkökulmaan. Opinnäytetyössä keskitytään etenkin asiakkaan tuntemiseen ja siihen, miten pankit ovat laissa veloitettuja keräämään tuntemistietoja asiakkailtaan. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää laajemmin lain ja toimijoiden ohjeistusten lähtökohdat asiakkaan tuntemiselle, ja tätä kautta myös selittää paremmin pankkien tietojen keräämisen taustoja.

Toteutan opinnäytetyön toimeksiantona Liedon Säästöpankille. Opinnäytetyö keskittyy rahanpesuun henkilöasiakkaan näkökulmasta pankkitoiminnassa, ja tavoitteena onkin työn pohjalta laatia erillinen henkilöasiakkaille jaettava tietopaketti rahanpesun ja tietojen keräämisen olennaisista tiedoista, jota pankki voisi hyödyntää toiminnassaan. Tällä tietopaketilla pyritään lisäämään asiakkaiden tietoutta rahanpesua ja siitä johtuvaa tuntemistietojen keräämistä kohtaan, sekä tätä kautta vähentämään asiakkaiden

epäluuloisuutta kyseiseen aiheeseen. Opinnäytetyössä pyritään myös tuottamaan selkeää ja helposti ymmärrettävää tekstiä asiakkaan näkökulmasta, jota pankit voivat tarvittaessa hyödyntää myös muissa asiakkaille tarkoitetuissa tiedotuksissaan.

2 RAHANPESUA KOSKEVA SÄÄNTELY PANKIN HENKILÖASIAKKAAN NÄKÖKULMASTA

2.1 Yleistä

Rahanpesu on toimi, jonka tarkoituksena on siirtää rikoksella hankittu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty lailliseen talousjärjestelmään. Tällä toimella pyritään saamaan varallisuus erotetuksi rikollisesta alkuperästään, jotta saadun varallisuuden saanto pystytään ainakin näennäisesti laillistamaan.¹ Rahanpesun tarkoituksena on siis salata esirikoksella eli rikollisella toiminnalla, esimerkiksi huumausainerikoksella, saatu omaisuus ja rahoittaa sillä edelleen tulevaa rikollista toimintaa tai pyrkiä muuttamaan se lailliseen muotoon, ja sitä kautta saada sen hyöty tekijän käyttöön.

Rahanpeseminen on prosessi, jossa salataan tulojen olemassaolo, laitton alkuperä tai käyttö ja naamioidaan tulot näennäisesti lailliseksi. Rahanpesumenettely pyrkii estämään mahdollisuuden selvittää katkeamattomasti rikoksella saadun omaisuuden liikkeet, ja se voidaankin nähdä toimintana, joka vaikeuttaa asiakirjoihin perustuvaa varojen kulun seuraamista rahoitusjärjestelmässä.²

Laajassa merkityksessään rahanpesemistä ovat kaikki rikoksella saatuun hyötyyn kohdistuvat toimet, myös tällaisen omaisuuden hankkiminen, hallussapito ja käyttäminen. Rahanpesu voi olla hyvinkin tavanomaista ja jokapäiväistä toimintaa, joka koostuu varsin yksinkertaisella, vähällä suunnittelulla ja ammattitaidolla toteutetuista järjestelyistä. Rahanpesulla kuitenkin yleensä tarkoitetaan rahoitusjärjestelmän ja talouselämän laillisten, vakiintuneiden toimintojen ammattimaista, suunnitelmallista ja monimutkaista väärinkäyttämistä.³

Rahanpesuun liittyy usein muutakin järjestäytyntä rikollisuutta, minkä takia rahanpesua voidaankin pitää vakavana rikollisuutena. Se on kansainvälinen ongelma, joka pahimmillaan voi aiheuttaa haitallisia vaikutuksia valtioiden lailliseen talouteen, turvallisuuteen ja poliittisen järjestelmän toimivuuteen. Suomessa rahanpesun on arvioitu kohdistuvan pääasiassa talous- sekä huumausainerikollisuuteen. Suomessa

¹ Lahti & Koponen 2007, 150.

² Sahavirta 2008, 22.

³ Sahavirta 2008, 22-23.

pestään jonkin verran myös ulkomailla tehdyistä rikoksista saatuja hyötyjä, ja rahanpesu onkin laajasti myös valtioiden rajojen ylittävää rikollista toimintaa.⁴

Rahanpesun yhteydessä tulee usein esille myös terrorismin rahoitus, jolla tarkoitetaan joko rikollisella toiminnalla tai laillisesti saadun omaisuuden käyttöä terrorismitoiminnan rahoitukseen. Terrorismin rahoittamista on varojen antaminen tai kerääminen joko suoraan tai välillisesti terrorismin rahoittamiseen, henkilön ollessa tietoinen siitä, että niillä rahoitetaan terrorismia⁵. Terrorismin rahoittaminen liitetään yleensä rahanpesuun myös sen yhteisen lainsäädännön RahanpesuL:n kautta. Terrorismin rahoitus ei kuitenkaan varsinaisesti liity suoraan rahanpesuun, sillä siihen ei välttämättä liity lainkaan rahanpesua, eikä se myöskään olennaisesti liity rahanpesuun henkilöasiakkaan näkökulmasta pankkitoiminnassa. Tämän takia kyseistä aihetta ei käsitellä sen enempää tässä opinnäytetyössä.

2.2 Rahanpesu rangaistavana tekona

Rahanpesurikosten kriminalisointi Suomessa on perustunut suurimmaksi osaksi Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin ja FATF:in suosituksiin. Rahanpesu kriminalisointiin ensin Suomessa 1.1.1994 voimaan tulleessa RL:n 32 luvun 1 §:ssä kätkemisrikoksena. Säännökseen tehtiin muutoksia vuonna 1998, kun laissa rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä (68/1998) säädetyn ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöminen tai ilmoituksen tekemisen paljastaminen säädettiin rangaistavaksi teoksi. Rahanpesurikosten sääntelyssä tapahtui muutoksia myös 1.3.2003, jolloin rahanpesurikoksista otettiin RL:n 32 luvun 6-10 §:ään itsenäiset rangaistussäännökset.⁶

Tämän lain muutoksen yhteydessä muutettiin myös RL:n 32 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä kätkemisrikoksen tunnusmerkistöä siten, että sen esirikosten alaa supistettiin ja säännökseen lisättiin toissijaisuuslauseke. Tämän muutoksen jälkeen säännöstä sovelletaan varkaudella, kavalluksella, ryöstöllä, kiristyksellä, petoksella kiskonnalla ja maksuvälinepetoksella saatuun omaisuuteen ryhtymiseen, ellei teko ole rangaistava rahapesuna. Näin ollen rahanpesun ja kätkemisrikoksen tunnusmerkistöt ovat siten

⁴ Lahti & Koponen 2007, 150-151.

⁵ Finanssivalvonta 2017a

⁶ Lahti & Koponen 2007, 155.

edelleen osittain päällekkäiset silloin, kun esirikosten jälkeiset peittämistoimet kohdistuvat näillä rikoksilla saatuun omaisuuteen.⁷

Ilmoitusvelvollisia, kuten pankkeja, koskeva RahanpesuL tuli voimaan 1.8.2008, jonka keskeisenä periaatteena on asiakkaan tunteminen ja riskiperusteinen lähestymistapa. Asiakkaan tuntemisella tarkoitetaan kaikkia asiakkaan tunnistamiseen, tuntemiseen ja jatkuvaan seurantaan liittyviä menettelytapoja, joilla ilmoitusvelvollinen varmistuu asiakkaan oikeasta henkilöllisyydestä ja siitä, että se tuntee asiakkaan toimintaa riittävästi. Riskiperusteisella arvioinnilla tarkoitetaan, että ilmoitusvelvollisella on toimintansa luonteeseen ja laajuuteen nähden riittävät sisäiset toimintaprosessit ja menetelmät, joilla se pystyy arvioimaan asiakkaisiinsa, toimialaansa, tuotteisiinsa ja palveluihinsa liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit. Riskiperusteinen arviointi edellyttää, että ilmoitusvelvollinen käy läpi asiakassuhteitaan, palvelujaan, tuotteitaan ja jakelukanaviaan arvioiden, onko asiakkaiden tunteminen lain edellyttämällä riittävällä tasolla. Tämä riskiperusteinen lähestymistapa edellyttää myös, että asiakkaan tuntemista koskevat toimet tehdään erityisen huolellisesti, jos rahanpesun tai terrorismin rahoituksen riski on tavanomaista suurempi.⁸ Tämä laki on olennaisessa asemassa pankkien jokapäiväisessä toiminnassa, etenkin asiakkaiden tuntemisen osalta.

Rangaistus rahanpesurikoksesta määräytyy eri perustein riippuen siitä, onko tekijä tehnyt niin sanotun alkurikoksen vai osallistunut vain rahojen pesemiseen⁹. Alkurikoksella tarkoitetaan alkuperäistä rikosta, jolla pääomaa on hankittu laittomasti, kuten huumausainekauppa, kun taas rahanpesu koskee rikoksen jälkeen tapahtuvaa pääoman alkuperän naamioimista näennäisesti lailliseksi. Jos rahanpesijä on tehnyt itse alkurikoksen, josta taloudellinen hyöty on saatu, häntä ei tuomita erikseen rahanpesusta, vaan hän saa rangaistuksen ainoastaan tekemästään alkurikoksesta¹⁰.

Rahanpesurikoksesta voidaan tuomita RL:n (61/2003) luvun 32 mukaan lievimmillään sakkorangaistukseen tai pahimmillaan kuuden vuoden vankeusrangaistukseen, riippuen rikoksen vakavuudesta ja muista siihen vaikuttavista seikoista. Rahanpesurikoksen yritys on myös rangaistava.

⁷ Sahavirta 2008, 153-154.

⁸ Finanssivalvonta 2017b.

⁹ Poliisi 2017a

¹⁰ Poliisi 2017a

RahanpesuL:n luvun 6 mukaan ilmoitusvelvolliset voidaan tuomita vahingonkorvausvastuuseen, mikäli he ovat huolimattomuudellaan aiheuttaneet asiakkaalleen vahinkoa, sekä tuntemisvelvollisuuden rikkomisesta, rekisteröintirikkomuksesta tai rahanpesun ilmoitusrikkomuksesta sakkoon.

2.3 Rahanpesun tunnusmerkistö

RL:n 32 luvun 6 §:n mukaan rahanpesun tunnusmerkistö täyttyy, jos rikoksenteijä ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän. Rahanpesuun syyllistyy myös henkilö, joka avustaa rikoksenteijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Rahanpesuun syyllistyy myös tekijä, joka peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä.

Rahanpesu luokitellaan RL:n 32 luvun 7 §:n mukaan törkeäksi silloin, kun rahanpesussa rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa törkeästä rahanpesusta on tuomittu henkilö, joka on saanut avopuolisoltaan rikoksen kautta erittäin arvokasta omaisuutta, yli 800 000 euroa, ja rahanpesu voidaan katsoa suunnitelmalliseksi, sillä sitä on jatkunut aktiivisesti yli kolme vuotta¹¹:

A:n syyksi oli muun ohella luettu X Oy:n ja Y Oy:n toiminnassa tehdyt neljä törkeää veropetosta. A:n avopuoliso B:n syyksi oli luettu törkeä rahanpesu, johon B oli syyllistynyt ottamalla vastaan ja muuntamalla varoja, jotka A oli hankkinut törkeillä veropetoksilla. A oli harjoittanut jo ennen hänen syykseen luettuja tekoja liiketoimintaa, jossa ei ollut ainakaan pääosin huolehdittu lakisääteisistä verotukseen liittyvistä velvollisuuksista.

B:lle on lainvoimaisesti luettu syyksi 15.7.2003 - 13.11.2006 tehty törkeä rahanpesu. B oli ottanut vastaan, käyttänyt ja muuntanut A:n tekemistä törkeistä veropetoksista peräisin olleita varoja peittääkseen ja häivyttääkseen rikoksen tuottaman hyödyn ja sen tilalle tulleen omaisuuden laittoman alkuperän. B:n nimissä olleille Sampo Pankin, Osuuspankin ja Nordean tileille oli vuosina 2001 - 2006 tehty pelkästään omia panoja ja ulkomaisia maksumääräyksiä yhteensä 831

¹¹ KKO 2012:60

009,75 euroa, joista 15.7.2003 ja 31.12.2005 välisenä aikana yhteensä 483 083,84 euroa. Näillä varoilla oli hankittu muun ohella asuntoja Brasilian Fortalezasta ja ajoneuvoja. B:llä ei ole vuosina 2003 - 2005 vähäisiä pääomatuloja lukuun ottamatta ollut muita tiedossa olevia tuloja.

Asiassa on selvitetty, että X Oy:n ja Y Oy:n toiminnasta rikollisella menettelyllä saatuja varoja on siirretty B:n tileille. Näillä rahanpesun kohteena olleilla varoilla on hankittu B:n nimiin omaisuutta, joka on siten tullut rikoksella saadun hyödyn tilalle. Tämän vuoksi Korkein oikeus katsoo, että kohdassa 16 mainittu omaisuus on tuomittava rikoslain 32 luvun 12 §:n nojalla valtiolle menetetyksi yksinomaan B:ltä.

RL:n 32 luvun 9-10 §:n mukaan rahanpesuksi luetaan myös toimi, joka ei välttämättä ole tahallinen vaan se johtuu törkeästä huolimattomuudesta eli teko on tuottamuksellinen. Mikäli rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava lievemmin rahanpesurikkomuksesta.

2.4 Rahanpesun torjunta

Rahanpesun torjunta on tärkeä osa rikostorjuntaa, sillä yleensä rahanpesulla saadulla rikollisella hyödyllä rahoitetaan uusia rikoksia. Näin ollen rahanpesun estäminen ja rikoshyödyn poisottaminen ovat tehokkaimpia keinoja estää uudet rikokset.¹²

Rahanpesun torjunta perustuu suuresti kansainväliseen yhteistyöhön, sillä rahanpesu itsessään on usein hyvinkin kansainvälistä¹³. Tehokkaan rahanpesun torjunnan edellytyksenä onkin mahdollisimman monien valtioiden ja taloudellisten alueiden rahanpesua koskevan lainsäädännön yhtenäisyys ja tehokas täytäntöönpano. Epäyhtenäinen tai puutteellinen kansallinen sääntely voi mahdollistaa sen, että hyvin organisoituneet ja ammattitaitoiset rahanpesijät keskittävät toimintansa näille alueille. Näin ollen myös muualla toteutettujen torjuntakeinojen tehokkuus vähenee, jos jossakin on mahdollista suhteellisen turvallisesti laillistaa rikoksella saatu hyöty.¹⁴

Rahanpesun torjuntaa voidaan toteuttaa ennaltaehkäisevin ja jälkikäteen vaikuttavin toimin. Rahanpesun ennaltaehkäisevän torjunta perustuu pääasiassa tarpeeseen estää rikollisella toiminnalla saatujen varojen pääsy lailliseen talouteen ja erityisesti rahoitusjärjestelmään sen luotettavuuden ja vakuuden turvaamiseksi.¹⁵

¹² Poliisi 2017.

¹³ Huhtamäki 2000, 19

¹⁴ Sahavirta 2008, 61.

¹⁵ Sahavirta 2008, 61.

Ennaltaehkäisevässä toiminnassa merkittävässä asemassa on 1989 perustettu rahanpesun vastainen toimintaryhmä eli FATF. Tämän toimintaryhmän tarkoituksena on antaa suosituksia toimenpiteistä, joilla valtiot voivat suojella luotto- ja rahoituslaitoksiaan sekä talousjärjestelmäänsä rahanpesulta. Toimintaryhmän suositukset ovat vaikuttaneet suuresti rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi säädetyn lainsäädännön sisältöön kaikkialla maailmassa.¹⁶

Tärkein jälkikäteen vaikuttava rahanpesun torjuntakeino Suomessa on RahanpesuL:n 2 §:ssä eräille yhteisöille ja elinkeinonharjoittajille säädetty ilmoitusvelvollisuus, jonka perusteella esimerkiksi rahoituslaitosten tulee ilmoittaa rahanpesun selvittelykeskukselle havaitsemistaan epäilyttävistä liiketoimista. RahanpesuL:n 6 §:n mukaan ilmoitusvelvollisia koskee myös asiakkaan tunnistamisvelvollisuus ja huolellisuusvelvollisuus, jotka entisestään tehostavat ilmoitusvelvollisuutta.¹⁷ Pankit kuuluvat ilmoitusvelvollisiin toimijoihin ja ne noudattavat ilmoitusvelvolliselle määrättyjä toimia. Suomessa rahanpesun torjunnasta vastaava viranomainen on Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus¹⁸.

Rahanpesun estämisen myöhemmälle kehitykselle on ollut tärkeää, että rahoituslaitoksen ovat mieltäneet jo varhain ne kielteiset vaikutukset, joita rahanpesemisellä on pankkitoiminnalle ja luoneet keinoja niiden torjumiseen.¹⁹

2.5 Rahanpesun estämiseen ja selvittämiseen vaikuttavat toimijat

2.5.1 Finanssivalvonta

Suomessa eniten rahanpesun torjuntaan vaikuttava toimija on Fiva, joka valvoo ja asettaa rajoituksia ilmoitusvelvollisten toimintaan rahanpesun estämisessä ja selvittämisessä. Fivalla on esimerkiksi tarkka sääntely asiakkaan tuntemista koskeviin menettelytapoihin, jotka perustuvat kansainvälisiin standardeihin²⁰. Fivaa ja sen

¹⁶ Lahti & Koponen 2007, 151-152.

¹⁷ Lahti & Koponen 2007, 152.

¹⁸ Poliisi 2017a

¹⁹ Sahavirta 2008, 63

²⁰ Finanssivalvonta 2017c.

ohjeistuksia käsitellään enemmän tässä opinnäytetyössä luvussa kolme, jossa kerrotaan tarkemmin rahoitusviranomaisen ohjeistuksista pankeille.

2.5.2 FATF

Fivan ohjeistus perustuu pitkälti Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) alaisuudessa toimivan FATF:n rahanpesun vastaisiin suosituksiin. FATF on perustettu vuonna 1989 tarkoituksenaan tutkia ja kehittää keinoja rahanpesun vastaiseen toimintaan²¹. Ryhmä valvoo jäseniensä toimintaa, valvoo rahanpesun globaalia tilannetta ja ohjeistaa sopivien valvontakeinojen käytöstä kansainvälisesti. FATF työskentelee yhteistyössä muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa tunnistaakseen globaalit heikkoudet, jotta se voisi suojella kansainvälistä talousjärjestelmää väärinkäytöiltä.²² Ryhmän päämääränä on asettaa rahanpesun torjuntaan standardeja ja edistää tehokasta lain, sääntelyn ja toimintakykyisten toimenpiteiden toteutumista²³.

2.5.3 EU

Ilmoitusvelvolliset noudattavat toiminnassaan myös EU:n direktiivejä, jotka perustuvat myös pitkälti FATF:n suosituksiin. EU:n rahanpesu direktiivissä on selvitetty tarkemmin toimintaohjeet rahanpesun lainsäädännön noudattamiselle. Direktiivistä löytyy muun muassa yksityiskohtaiset selvitykset yleisiin säännöksiin, asiakkaan tuntemiseen ja tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskeviin tietoihin. Direktiivissä on otettu huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus, Euroopan komission ehdotus, Euroopan keskuspankin lausunto ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto, sekä siinä on noudatettu tavallista lainsäätämisyjärjestystä.²⁴

2.5.4 Poliisi

Tärkeä toimija rikosvastuullisessa mielessä on Poliisi, ja rahanpesun kannalta etenkin Rahanpesun selvittelykeskus. Rahanpesun selvittelykeskus on vuonna 1998

²¹ FATF 2017a

²² FATF 2017b.

²³ FATF 2017a

²⁴ EU 2017

Keskusrikospoliisiin perustettu yksikkö, joka hoitaa rahanpesun selvittämiseen liittyviä tehtäviä.²⁵

Rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävänä on RahanpesuL:n 35 §:n mukaan esimerkiksi rahanpesun estäminen ja selvittäminen, viranomaisten välisen yhteistyön edistäminen rahanpesun torjunnassa, yhteistyö ja tietojenvaihto rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä huolehtivien vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa, yhteistyö ilmoitusvelvollisten kanssa, palautteen antaminen laissa tarkoitettujen ilmoitusten vaikutuksista, sekä tilaston pitäminen lain nojalla saatujen ilmoitusten ja tehtyjen liiketoimien keskeytysten lukumäärästä. Selvittelykeskus vastaa omalta osaltaan myös toimialaansa liittyvien rikosten esitutkinnasta ja syyteharkintaan saattamisesta.²⁶

Selvittelykeskuksen toiminta on jaettu kolmeen eri jaokseen. Ilmoitusten vastaanotto- ja analyysijaoksen tehtävänä on kirjata saapuneet ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista rahanpesurekisteriin sekä analysoida näitä ilmoituksia. Tutkintajaos suorittaa ensivaiheen poliisitutkintaa sekä tarpeen vaatiessa saattaa epäilyttäviä liiketoimia koskevat ilmoitukset esitutkintaan. Kansainvälisten asioiden jaos hoitaa kansainvälisten tiedusteluja ja yhteyksiä sekä terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyviä asioita.²⁷

2.5.5 Aluehallintovirasto

Myös AVI valvoo omalta osaltaan RahanpesuL:n ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Viraston tehtävänä on valvoa, että ilmoitusvelvolliset noudattavat rahanpesulle laissa asetettuja velvoitteita. AVIn valvonnan painopiste on sen varmistamisessa, että ilmoitusvelvolliset ovat tietoisia lain heille asettamista velvoitteista, ja tästä johtuen ohjeistamisella ja tiedottamisella on suuri rooli valvonnassa. Virasto voi myös lähettää selvityspyyntöjä ilmoitusvelvolliselle ja tehdä tarkastuksia sen tiloihin sen selvittämiseksi, miten lain velvoitteita noudatetaan.²⁸

²⁵ Poliisi 2017b.

²⁶ Poliisi 2017b.

²⁷ Poliisi 2017b.

²⁸ Aluehallintovirasto 2017.

AVI:lla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada valvomiltaan ilmoitusvelvollisilta valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Virastolla on myös oikeus toimittaa tarkastus ilmoitusvelvollisten liike- ja varastotiloihin.²⁹

²⁹ Aluehallintovirasto 2017.

3 RAHOITUSVIRANOMAISEN RAHANPESUN OHJEISTUS PANKEILLE

3.1 Yleistä Finanssivalvonnasta

Suomessa pankkien rahoitusviranomaisena toimii Fiva, joka on rahoitus- ja vakuutusvalvontaviranomainen, jonka valvottavia ovat muun muassa pankit, vakuutus- ja eläkeyhtiöt sekä muut vakuutuslalla toimivat, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja pörssi. Valvottavat rahoittavat Fivan toimintaa 95-prosenttisesti, ja jäljelle jäävä viisi prosenttia rahoituksesta tulee Suomen Pankilta.³⁰

Fiva toimii hallinnollisesti Suomen Pankin yhteydessä, mutta on kuitenkin päätöksenteossaan itsenäinen. Fiva tekee työtä pankki-, vakuutus- ja sijoituspalveluiden käyttäjien hyväksi. Sen toiminnan tavoitteena on finanssimarkkinoiden vakauden edellyttämä luotto-, vakuutus- ja eläkelaitosten ja muiden valvottavien vakaa toiminta. Tavoitteena on myös vakuutettujen etujen turvaaminen ja yleisen luottamuksen säilyminen finanssimarkkinoiden toimintaan. Lisäksi tehtäviin kuuluu edistää hyvien menettelytapojen noudattamista finanssimarkkinoilla ja yleisön tietämystä finanssimarkkinoista. Nämä tavoitteet ja tehtävät on kirjattu myös lakiin Finanssivalvonnasta.³¹

3.2 Toiminta rahanpesun estämiseksi

Fivan valvottavilla, kuten pankeilla, on velvollisuus tuntea asiakkaansa toimintaa, havaita ja selvittää epäilyttäviä liiketoimia sekä ilmoittaa epäilyistään Rahanpesun selvittelykeskukselle. Rahanpesun estäminen perustuu kansainvälisiin standardeihin. Tällaisella sääntelyllä pyritään siihen, että globaaleilla rahoitusmarkkinoilla noudatetaan yhtenäisiä asiakkaan tuntemista koskevia menettelytapoja. Tärkeässä roolissa on OECD:n alaisuudessa toimiva, hallitusten välinen rahanpesun ja terrorismin

³⁰ Finanssivalvonta 2017d.

³¹ Finanssivalvonta 2017d.

rahoittamisen vastainen toimintaryhmä FATF. EU:n rahanpesudirektiivit perustuvat FATF:n suosituksiin.³²

Rahanpesun vastaisen lainsäädännön kehittämisestä vastaa sisäasiainministeriö, ja Fivan tehtävänä on valvoa, että sen valvottavien menettelytavat, riskienhallinta ja sisäinen valvonta täyttävät lakien asettamat vaatimukset.³³

Valvottava tai sen toimihenkilö voidaan tuomita rangaistukseen asiakkaan tuntemiseen ja rahanpesun estämiseen liittyvien velvollisuuksien laiminlyönnistä. Valvottava voi syyllistyä esimerkiksi tuottamukselliseen rahanpesuun silloin, jos se avustaa tai neuvoo asiakasta sijoitustoiminnassa, peiteyhtiöiden perustamisessa tai varojen siirrossa, vaikka sillä on aihetta suhtautua epäillen asiakkaan liiketoimiin.³⁴

3.3 Ohjeistus pankeille

Fivan ohjeistus valvottavilleen on laadittu 1.8.2008 voimaan tulleen RahanpesuL:n mukaisesti, ja sitä täydentävät myös erilaiset asetukset ja standardit, kuten esimerkiksi Fivan standardi 2.4 asiakkaan tuntemisesta.

Pankeilla tulee olla rahanpesun riskienhallintaa koskevat, pankin toiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden riittävät menetelmät. Riskejä arvioidessaan pankin on huomioitava toimialaansa, tuotteisiinsa, palveluihinsa, teknologian kehitykseen, asiakkaisiinsa ja asiakkaiden toimintaan liittyvät riskit. Pankin on voitava osoittaa valvojalle, että sillä on rahanpesulain edellyttämät riittävät asiakkaan tuntemista ja jatkuvaa seuranta koskevat riskienhallintamenetelmät. Lisäksi pankilla on oltava omaan toimintaansa soveltuvat sisäiset ohjeet sekä selkeästi määritellyt työprosessit asiakkaan tuntemisesta sekä rahanpesun estämisestä. Pankin on myös huolehdittava henkilöstönsä jatkuvasta koulutuksesta.³⁵

Pankin tulee nimittää yhteyshenkilö, jolle epätavallisista liiketoimista raportoidaan ja jolla on valtuudet ilmoittaa tapahtumasta rahanpesun selvittelykeskukselle. Yhteyshenkilön

³² Finanssivalvonta 2017c.

³³ Finanssivalvonta 2017c.

³⁴ Finanssivalvonta 2017c.

³⁵ Finanssivalvonta 2017e.

nimi ja muut tiedot tulee ilmoittaa myös Fivalle. Tehtävien ja vastuunjaon selkeyteen, työprosesseihin, raportointiin ja sisäisten valvontajärjestelmän toimivuuteen tulee myös kiinnittää huomiota, sillä ne ovat tärkeitä rahanpesun estämiseen vaikuttavia yrityksen sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan sisältyviä periaatteita.³⁶

3.3.1 Asiakkaan tunteminen

Tärkein pankin henkilöasiakkaisiin vaikuttava Fivan ohjeistus koskee asiakkaan tuntemista. Pankki luo riskiperusteisen lähestymistavan perusteella omat asiakkaan tuntemiseen liittyvät menettelytapansa ja vähimmäiskriteerit, joita se noudattaa asiakassuhteissaan. Pankin on voitava osoittaa valvojalle, miten se arvioi asiakassuhteisiinsa ja toimintaansa liittyvät rahanpesuriskit, miten se tunnistaa asiakkaansa ja miten se tuntee ja seuraa transaktioita ja palvelujen käyttöä.³⁷

Pankkien on tärkeää pitää asiakkaan tuntemista koskevat tiedot ajan tasalla, sillä nämä tuntemistiedot ja asiakassuhdetta koskeva dokumentaatio tulee toimittaa valvottavalle tai niiden tulee olla valvottavan saatavilla ilman viivytystä.³⁸

3.3.2 Rahanpesu epäily

Pankin tulee tehdä ilmoitus epäilyttävästä tai poikkeavasta liiketoimesta rahanpesun selvittelykeskukselle, mikäli se epäilee rahanpesua. Ilmoitus tulee tehdä viipymättä, jottei varoja siirrettäisi viranomaisen ulottumattomiin. Rahanpesuilmoitus ei ole varsinainen rikosilmoitus eikä sen tekeminen edellytä rikoksen laadun tai tunnusmerkistöjen tuntemista.³⁹

Epäilyttävä liiketoimi saatetaan havaita vasta jälkeinpäin, mutta pankilla on ilmoitusvelvollisuus tällaisissakin tilanteissa, ja ilmoittamatta jättäminen on rangaistavaa. Epäilyttävästä liiketoimesta ilmoittaminen on poikkeus asiakastietojen salassa pitämisestä. Valvottava ei joudu vahingonkorvausvastuuseen asiakkaalle aiheutuvasta mahdollisesta taloudellisesta vahingosta, joka johtuu esimerkiksi liiketoimen

³⁶ Finanssivalvonta 2017e.

³⁷ Finanssivalvonta 2017f.

³⁸ Finanssivalvonta 2017f.

³⁹ Finanssivalvonta 2017g.

keskeyttämisestä, selvittämisestä tai ilmoituksesta rahanpesun selvittelykeskukselle, jos se on noudattanut asianmukaista huolellisuutta.⁴⁰

Fivan ohjeistusten merkitys ja niiden tehostaminen on kasvanut viime vuosina huomattavasti, ja pankit ovatkin aktivoituneet rahanpesuilmoitusten tekemisessä. Helsingin Sanomien artikkelin mukaan ilmoitusten määrä on kasvanut viime vuonna jopa 50% edellisvuodesta ja pankit ovat selvästi alkaneet kiinnittää yhä enemmän huomiota rahanpesun torjuntaan.⁴¹

Suomessa toimivat pankit tekivät poliisille alkuvuonna lähes 1 500 ilmoitusta epäilyttävästä rahaliikenteestä. Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen saamien ilmoitusten määrä kasvoi noin 50 prosenttia viime vuodesta. Poliisi odottaa, että pankeilta saatavien rahanpesuilmoitusten määrä nousee tänä vuonna yli kahteen tuhanteen.

”Trendi on ollut parin, kolmen vuoden aikana ylöspäin. Pankit ovat ottaneet tavoitteeksi sen, että ilmoituksia tehdään aiempaa enemmän. Uskon, että määrä tulee lisääntymään tulevaisuudessa”, sanoo selvittelykeskuksen päällikkö, rikostarkastaja Pekka Vasara.

Poliisin mukaan muutos selittyy pankkien rahanpesun vastaisen toiminnan tehostumisella. Rahanpesun estämiseen on pankeissa esimerkiksi osoitettu lisää henkilöstöä. Ylipäänsä pankeissa on tapahtunut asennemuutos, ja kaikkiin epäilyihin rahanpesusta suhtaudutaan hyvin vakavasti, Vasara sanoo.

”Jos käy ilmi, ettei pankki ole puuttunut rahanpesuun, se on maineriski.”

Pankkien tekemät ilmoitukset muodostavat vain pienen osan kaikista poliisin saamista rahanpesuilmoituksista. Viime vuonna ilmoituksia tehtiin lähes 38 000.

Poliisin mukaan pankkien tekemät ilmoitukset ovat silti sisällöltään parhaimpia, sillä niiden avulla rikollisiin varoihin päästään kiinni nopeasti. Suurimmassa osassa liiketoimen keskeytyksiä taustalla on juuri pankin tekemä ilmoitus.

Poliisi keskeytti alkuvuonna epäilyttäviä liiketoimia 19 tapauksessa, kolme kertaa enemmän kuin viime vuonna. Keskeytetyissä liiketoimissa liikkui rahaa yli puoli miljoonaa euroa.

Selvittelykeskus välitti tietoja eteenpäin poliisin eri yksiköille noin tuhannessa tapauksessa. Vasaran mukaan pankkien lisääntyneiden ilmoitusten laatua arvioidaan tämän vuoden jälkeen, jolloin nähdään, onko ilmoitusten kasvanut määrä johtanut myös rikostutkintojen määrän kasvuun.⁴²

⁴⁰ Finanssivalvonta 2017g.

⁴¹ Hartikainen 2016.

⁴² Hartikainen 2016.

4 ASIAKKAAN TUNTEMISESTA

4.1 Asiakkaan tuntemista koskeva sääntely

Asiakkaan tunteminen on RahanpesuL:n keskeinen velvoite. Se tarkoittaa, että pankin tulee tunnistaa ja tuntea asiakkaansa ja tämän toiminnan laatu ja laajuus. Asiakkaan tuntemiseen sisältyvät kaikki ne menettelyt, joilla pankki varmistuu asiakkaan oikeasta henkilöllisyydestä sekä siitä, että se tuntee asiakkaansa toimintaa ja taustoja niin laajasti kuin kyseessä oleva asiakassuhde edellyttää. RahanpesuL edellyttää, että valvottava mitoittaa näiden menettelyjen laajuuden riskiarviointiin pohjautuen.⁴³

Suomen lainsäädännön mukaan pankit ovat velvollisia tuntemaan ja tunnistamaan asiakkaansa, ja tähän velvoittavat RahanpesuL:n lisäksi muun muassa luottolaitostoiminnasta annettu laki, vakuutusyhtiölaki, laki sijoituspalveluyrityksistä, sijoitusrahastolaki, maksulaitoslaki, arvo-osuusjärjestelmästä annettu laki ja laki vaihtoehdorahastojen hoitajista⁴⁴. RahanpesuL:n 2 luvun 7 §:n mukaan ilmoitusvelvollisen on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava asiakkaan henkilöllisyys esimerkiksi vakituista asiakassuhdetta perustettaessa tai ilmoitusvelvollisen epäillessä aiemmin todennetun asiakkaan henkilöllisyyden todentamistietojen luotettavuutta tai riittävyttä. Ilmoitusvelvollisen tulee siis tunnistaa asiakkaansa ja todentaa asiakkaan henkilöllisyys asiakassuhdetta perustettaessa, tai viimeistään ennen kuin asiakas saa määräysvaltaansa liiketoimeen sisältyvät varat tai muun omaisuuden.

Pankin riskiperusteinen arviointi

Pankki luo riskiperusteisen lähestymistavan perusteella omat asiakkaan tuntemiseen liittyvät menettelytapansa ja vähimmäiskriteerit, joita se noudattaa asiakassuhteissaan. Pankin riskiperusteinen lähestymistapa tarkoittaa, että pankki luo omaan toimintaansa soveltuvat ja riskeihin suhteutetut menetelmät asiakkaan tuntemiseen sekä riittävät riskienhallintamenetelmät väärinkäytösten sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen. Tätä tarkoitusta varten pankin tulee kartoittaa mm. asiakkaisiinsa,

⁴³ Standardi 2.4

⁴⁴ Finanssivalvonta 2017h

tuotteisiinsa, palveluihinsa, jakelukanaviinsa ja teknologian kehitykseen liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskit sekä laatia toimintamallit näiden riskien rajoittamiseksi.⁴⁵

RahanpesuL:n 11 §:n mukaan asiakkaaseen sovelletaan yksinkertaistettua asiakkaantuntemismenettelyä, mikäli asiakkaaseen, tuotteeseen, palveluun tai liiketoimeen liittyy alhainen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Asiakassuhdetta on kuitenkin seurattava asiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen sekä riskeihin nähden riittävästi, jotta pankki havaitsee mahdolliset poikkeukselliset tai epätavalliset liiketoimet. Pääsääntöisesti pankin henkilöasiakkaisiin noudatetaan yksinkertaistettua tuntemismenettelyä, ellei seurannan yhteydessä voida epäillä tehostetun tuntemismenettelyn olevan tarpeellinen esimerkiksi rahanpesuriskin takia.

Pankin tulee RahanpesuL:n 17 §:n mukaan noudattaa asiakkaan tuntemista koskevia toimia tehostetusti, jos asiakkaaseen, palveluun, tuotteeseen tai liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski taikka jos asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä velvoitteita. Tehostettua asiakkaan tuntemista ei ole määritelty laissa sen enempää, vaan pankki luo omat tehostetun valvonnan käytäntönsä riskiperusteiseen arviointiin perustuen.

Asiakkaan tunnistaminen

Pankin on voitava osoittaa valvojalle, miten se arvioi asiakassuhteisiinsa ja toimintaansa liittyvät rahanpesuriskit, miten se tunnistaa asiakkaansa ja miten se tuntee ja seuraa transaktioita ja palvelujen käyttöä.⁴⁶

Asiakkaan tuntemista koskevat velvoitteet:

- asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen
- tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen (asiakkaan yli 25 % omistus- ja määräysvaltasuhteiden selvittäminen) ja tarvittaessa todentaminen
- asiakkaan edustajan tunnistaminen ja tarvittaessa todentaminen
- tietojen hankkiminen asiakkaan toiminnan laadusta ja laajuudesta
- tunnistamis- ja tuntemistietojen säilyttäminen
- selonottovelvollisuus ja ilmoitusvelvollisuus epäilyttävästä liiketoimesta
- sisäinen ohjeistus, koulutus, yhteyshenkilöt, päätöksentekoprosessi

⁴⁵ Standardi 2.4

⁴⁶ Finanssivalvonta 2017f.

- riskienhallinnan ja jatkuvan seurannan menetelmien kehittäminen ja käyttäminen⁴⁷

Henkilöasiakkaan voi tunnistaa ja henkilöllisyyden todentaa valvottavan puolesta myös asiamies, joka voi olla joko toinen ilmoitusvelvollinen tai muu luotettava yhteistyötaho. Asiakkaan tuntemistiedot ja asiakassuhdetta koskeva dokumentaatio tulee toimittaa pankille tai niiden tulee olla sen saatavilla ilman viivytystä.⁴⁸

Pankilla tulee asiakkaan henkilötietojen lisäksi olla riittävät tiedot asiakkaan toiminnasta, taloudellisesta asemasta, asioinnista ja palvelujen käyttötarkoituksesta. Pankin tulee todentaa asiakkaan henkilöllisyys virallisesta henkilöllisyystodistuksesta, ja lisäksi tuntea asiakkaan palveluiden tarve, laatu ja sisältö. Pankilla on myös lain määrittämä velvollisuus kysyä asiakkaaltaan tietoja tämän pankkipalvelujen käytöstä sekä tilille tulevien varojen alkuperästä ja käyttötarkoituksesta.⁴⁹

Pankki voi pyytää asiakkaaltaan kirjallisen selvityksen lisäksi todistuksia liiketoiminnasta, rekisteriotteita tai muita asiakirjoja (esim. kauppakirja tai suosituskirje toisesta rahalaitoksesta), joiden avulla varojen alkuperä tai vastaavasti käyttötarkoitus voidaan varmentaa, selvittääkseen asiakkaan tilille tulevien varojen alkuperää.⁵⁰

Pankkitoiminnassa henkilöllisyyden todentamiseen soveltuvana henkilöllisyystodistuksena hyväksytään voimassa oleva suomalaisen viranomaisen myöntämä passi, henkilökortti (myös väliaikainen), ajokortti, kuvallinen kelakortti, muukalaispassi, diplomaattipassi tai pakolaisen matkustusasiakirja. Ulkomaisista asiakirjoista henkilöllisyyden todistamiseksi hyväksytään vain voimassa oleva passi, eikä esimerkiksi ulkomaista ajokorttia hyväksytä. Pankin tulee pystyä luotettavasti tunnistamaan henkilö esitetystä henkilötodistuksesta, joten todistuksen kuva tulee tarvittaessa päivittää.⁵¹

Pankin tulee kiinnittää huomiota erityisesti niin sanottuihin vaihdettuihin ajokortteihin, joita käytetään henkilöllisyyden todentamiseen. Ulkomaalainen henkilö saa kansainvälisten tieliikennesopimusten mukaan vaihtaa ajokorttinsa suomalaiseen ajokorttiin oleskeltuaan maassa puoli vuotta. Näin ollen henkilö, jonka henkilöllisyyttä ei ole voitu varmistaa, ja tästä löytyy merkintä hänen matkustusasiakirjassaan, voi vaihtaa

⁴⁷ Finanssivalvonta 2017f.

⁴⁸ Finanssivalvonta 2017f.

⁴⁹ Finanssiala 2017.

⁵⁰ Finanssiala 2017.

⁵¹ Finanssiala 2017.

ajokorttinsa suomalaiseen ajokorttiin ilman että tieto henkilöllisyyden epävarmuudesta tulee merkityksi ajokorttiin.⁵² Näin ollen ulkomaalaisella henkilöllä voi olla suomalainen ajokortti, joka normaalisti käy henkilöllisyystodistuksena, vaikka hänen henkilöllisyyttään ei todellisuudessa ole voitu varmistaa.

Tapauskohtaisesti voidaan myös EU- ja ETA-alueen kansalliset matkustusasiakirjaksi soveltuvat henkilöllisyystodistukset hyväksyä henkilöllisyyden todentamiseen pankissa, jos näiden asiakirjojen aitoustekijöistä voidaan varmentua. Pankki voi kuitenkin edellyttää EU- ja ETA-alueen kansalaisilta lisäksi muita henkilöllisyyden vahvistavia asiakirjoja. Esimerkiksi jos Schengen-alueella (26:den Euroopan valtion muodostama alue, jossa ei ole rajatarkastuksia eikä matkustusrajoituksia⁵³) hyväksyttävän matkustusasiakirjan turvatekijöistä tai kelpaavuudesta matkustusasiakirjaksi ei voida kohtuudella varmistua, pankki voi edellyttää passin esittämistä.⁵⁴

Asiakkaan tunteminen asiakassuhteen aikana

Pankin on pääsääntöisesti tunnistettava asiakkaansa ennen asiakassuhteen aloittamista tai perustamista. Asiakassuhteella tarkoitetaan esimerkiksi tilin avaamista, luottosuhdetta, rahasto-osuuden merkitsemistä, arvopaperinvälityssopimuksen solmimista, vakuutus sopimuksen tekoa tai muuta vastaavaa pysyväisluonteista asiakassuhdetta.⁵⁵ Pääsääntö on, että pankilla ei saa olla tunnistamattomia asiakkaita. Pankilla on oikeus kieltäytyä ottamasta asiakkaaksi tahoa, joka ei anna tietoja itsestään tai toiminnastaan tai jonka koko, toimipaikka tai toiminnan luonne eivät vastaa pankin liiketoimintastrategiaa. Jos esimerkiksi asiakassuhde tai asiakkaan toimeksianto muodostaa tavanomaista suuremman riskin rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen näkökulmasta, ei pankin tarvitse aloittaa asiakassuhdetta tai suorittaa liiketoimintaa.⁵⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin mukaan EU:n jäsenvaltioiden on kiellettävä luotto- ja finanssilaitoksiaan ylläpitämästä anonyymejä tilejä tai anonyymejä haltijavastakirjoja. Jäsenvaltioiden on siis kaikissa tapauksissa edellytettävä, että olemassa olevien anonyymien tilien tai anonyymien haltijavastakirjojen omistajiin ja edunsaajiin ryhdytään soveltamaan asiakkaan tuntemisvelvollisuutta koskevia

⁵² Standardi 2.4

⁵³ Rajavartiolaitos 2017

⁵⁴ Finanssiala 2017.

⁵⁵ Finanssivalvonta 2016h.

⁵⁶ Standardi 2.4.

toimenpiteitä mahdollisimman pian ja joka tapauksessa ennen kuin näitä tilejä tai haltijavastakirjoja käytetään millään tavalla.⁵⁷

Asiakkaan ollessa henkilökohtaisesti läsnä asiakassuhdetta perustettaessa, henkilöllisyyden todentaminen perustuu viranomaisen antamaan, voimassa olevaan henkilöllisyysasiakirjaan. Mikäli asiakassuhde perustetaan tapaamatta asiakasta henkilökohtaisesti, esimerkiksi internetpalvelussa, asiakkaan henkilöllisyys voidaan todentaa etänä, esimerkiksi sähköisesti, käyttämällä vahvaa sähköistä tunnistusvälinettä, kuten verkkopankkitunnuksia tai mobiilivarmennetta.⁵⁸

Etätunnistamistilanteissa luotettava henkilöllisyyden todentaminen saattaa edellyttää useiden eri menetelmien yhdistämistä ja lisätietojen pyytämistä asiakkaalta. Asiakkaan antamia tietoja tarkistetaan tarvittaessa julkisista rekistereistä saatavien tietojen avulla. Tällaisia rekistereitä ovat muun muassa väestötietorekisteri, luottotietorekisteri ja kaupparekisteri.⁵⁹

Tuntemistietojen dokumentointi ja säilyttäminen

RahanpesuL:n 2 luvun 10 §:n mukaan asiakkaan tuntemista koskevat tiedot on dokumentoitava ja säilytettävä luotettavalla tavalla viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä. Jos kysymyksessä on satunnainen liiketoimi, joka on koskenut yli 15 000 euroa tai 7 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa vähintään 3 000 euroa, asiakkaan tuntemista koskevat tiedot on säilytettävä viiden vuoden ajan liiketoimen suorittamisesta. Näistä asiakkaan tuntemista koskevista tiedoista on säilytettävä:

- 1) nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- 2) edustajana toimivan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- 3) oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen;
- 4) oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet;
- 5) oikeushenkilön toimiala;
- 6) tosiasiallisen edunsaajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- 7) henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan nimi, asiakirjan numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä taikka kopio asiakirjasta;
- 8) jos asiakas on etätunnistettu, tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä;

⁵⁷ EU 2017.

⁵⁸ Finanssivalvonta 2016h.

⁵⁹ Standardi 2.4.

- 9) 9 §:n 1 momentissa tarkoitetut asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot, kuten tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen tai palvelun käytölle ja tiedot varojen alkuperästä; ja
- 10) 9 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot.

Mikäli asiakas on ulkomaalainen, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta, on tämän pykälän 2 momentissa säädettyjen tietojen lisäksi säilytettävä tieto asiakkaan kansalaisuudesta ja matkustusasiakirjan tiedot.

RahanpesuL:n 10 §:ssä säädetty tiedot ovat yleisiä ilmoitusvelvollisen kerättäväksi määrättyjä tietoja, mutta joidenkin tietojen kohdalla niiden tarkempi sisältö on jätetty palveluntarjoajan riskiperusteisen arvion varaan. Lain mukaan pankin on hankittava tietoja myös muun muassa asiakkaidensa toiminnasta sekä perusteet palvelun tai tuotteen käyttämiseksi. Pankin on myös järjestettävä riittävä seuranta mahdollisten poikkeavuuksien havaitsemiseksi asiakkaiden toiminnassa.⁶⁰

Tarpeellisia ja välttämättömiä tietoja peruspankkipalveluasiakkuutta perustettaessa ja sitä ylläpidettäessä ovat

- asiakkaan nimi, osoite, henkilötunnus, kansalaisuus
- tieto siitä, onko asiakas ulkomailla merkittävässä julkisessa tehtävässä (poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, politically exposed person, PEP), tällaisen henkilön perheenjäsen tai läheinen yhtiökumppani
- tieto asiakkaan taloudellista asemaa kuvaavasta elämäntilanteesta (esim. palkansaaja, eläkeläinen, opiskelija)
- tieto siitä, onko kyseessä asiakkaan pääasiallinen pankkiasiakkuus
- tieto varojen ja säännöllisten maksutapahtumien/rahavirtojen alkuperästä tai lähteestä
- arvio asiakkaan säännöllisen maksuliikenteen määrästä
- arvio asiakkaan ulkomaan maksujen määrästä ja peruste maksuille⁶¹

Peruspankkipalveluasiakkuudella tarkoitetaan asiakassuhdetta, jossa asiakkaalla on käytössään vain maksutili, maksukortti ja verkkopankki. Muissa kuin peruspankkipalveluasiakassuhteissa pankin voi olla perusteltua kysyä edellä mainittujen

⁶⁰ Finanssivalvonta 2017h.

⁶¹ Finanssivalvonta 2017h.

kysymysten lisäksi myös muita tuntemiseen vaikuttavia tietoja. Näiden tietojen tarpeellisuus riippuu pitkälti asiakassuhteen laadusta ja laajuudesta.⁶²

Henkilön hoitaessa asioita toisen puolesta toimien hänen edustajanaan esim. alaikäisen huoltajana, muuna edunvalvojana, kuolinpesän asioiden hoitajana tai kenen tahansa asiamiehenä, ei edustajalta ole välttämättä tarpeen kysyä häntä itseään koskevia tuntemistietoja. Pankin tulee kuitenkin tunnistaa ja todentaa edustajan henkilöllisyys ja varmistaa henkilön oikeus toimia asiakkaan puolesta.⁶³

Asiakkaan tunteminen edellyttää, että pankki tietää kenen toimeksiannosta ja varoilla liiketoimia tehdään. Pankilla on myös velvollisuus kysyä asiakkaaltaan tietoja ja selvityksiä palvelujen käyttötarpeesta sekä asiakkaan toiminnasta, taloudellisesta asemasta ja asioinnista. Joissakin tilanteissa näitä selvityksiä saatetaan kutsua rahanpesulomakkeeksi tai rahanpesukysymyksiiksi, vaikka kyseessä on lähtökohtaisesti lakiin perustuva asiakkaan tuntemiseen tarvittavien tietojen kartoittaminen. Pankki onkin oikeutettu kysymään tarvittaessa myös tilille tulevien varojen alkuperästä ja käyttötarkoituksesta, ja se voi esimerkiksi pyytää asiakkaalta tilille tulevien varojen alkuperästä kirjallista selvitystä sekä todistuksia liiketoiminnasta, rekisteriotteita tai muita asiakirjoja kuten kauppakirjaa tai testamenttia.⁶⁴

RahanpesuL:n 2 luvun 10 §:n mukaan asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen on dokumentoitava, ja nämä tiedot on säilytettävä viisi vuotta vakituisen asiakassuhteen päättymisestä. Tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen sekä asiakkaan tuntemiseksi hankitut tiedot pitää dokumentoida ja säilyttää siten, että pankki pystyy tarvittaessa jälkeenpäin osoittamaan viranomaisille, miten kukin asiakas on tunnistettu, mihin asiakirjaan tai tietoihin tunnistaminen on perustunut ja kuka asiakkaan on tunnistanut. Lisäksi valvottavan pitää säilyttää asiakkaan tuntemisen ja asiakassuhteen riskienhallinnan kannalta riittävät ja olennaiset tiedot asiakkaasta ja sen edustajista. Lisäksi säilytysvelvollisuus koskee tietoja asiakkaan toiminnan laadusta, toiminnan laajuudesta sekä tietoja pankin tarjoamista palveluista ja niiden käytöstä.⁶⁵

⁶² Finanssivalvonta 2017h.

⁶³ Finanssivalvonta 2017h.

⁶⁴ Finanssivalvonta 2017h.

⁶⁵ Standardi 2.4.

Asiakassuhteiden jatkuva seuranta

Pankin tulee toteuttaa jatkuvaa seurantaa koko asiakassuhteen keston ajan. Jatkuvilla seurannalla tarkoitetaan toimia, joiden avulla pankki seuraa asiakassuhteita ja palveluiden käyttöä ja varmistuu siitä, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka valvottavalla on asiakkaasta ja tämän liiketoiminnasta. Seurannan tavoitteena on kehittää asiakaskunnan tuntemista ja asiakassuhteisiin liittyvää riskienhallintaa. Tavoitteena on myös edistää normaalista asioinnista poikkeavaa palveluiden käytön havaitsemista sekä estää ja paljastaa mahdollisia väärinkäytöksiä ja rikollista toimintaa, kuten rahanpesua ja terrorismin rahoittamista. Jatkuvan seurannan tulee olla toiminnan laajuuteen ja asiakassuhteiden riskeihin nähden järjestelmällistä ja kattavaa. Pankilla pitää olla sisäiset ohjeet jatkuvan seurannan menetelmien käytöstä sekä riittävät resurssit ja sisäinen valvonta.⁶⁶

4.2 Asiakkaan tuntemisen toteutus käytännössä

Pankissa asiakkaan tunteminen suoritetaan ensisijaisesti asiakkuutta perustettaessa, ja tuntemistietoja päivitetään aktiivisesti koko asiakassuhteen ajan. Asiakkuuden perustaminen, ja kaikki asiakastapaamiset, alkavat henkilöllisyyden todentamisella. Asiakkaan henkilöllisyys todennetaan asiakassuhdetta perustettaessa ja tunnistamisasiakirja yksilöidään, eli sen tarkemmat tiedot kirjataan ylös⁶⁷. Pankin tulee pystyä jälkeenpäin osoittamaan viranomaisille, miten asiakas on tunnistettu, mihin asiakirjaan tai tietoihin tunnistaminen on perustunut ja kuka asiakkaan on tunnistanut. RahanpesuL:n mukaan asiakkaan tuntemista koskevista tiedoista on säilytettävä henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan nimi, asiakirjan numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä taikka kopio asiakirjasta. Pankilla on siis oikeus ottaa kopio asiakkaan tunnistamiseen käytetystä henkilöllisyydistodistuksesta ja tallettaa se osaksi asiakasrekisteriä.⁶⁸

RahanpesuL:n 2 luvun 6 §:n mukaan pankin täytyy luoda oma riskiperusteinen arviointi asiakkaansa tuntemisesta. Pankki saa siis luoda omia riskienhallintaperiaatteita ja näiden perusteella päättää millaisia menettelytapoja se asiakkaidensa tuntemisessa

⁶⁶ Standardi 2.4.

⁶⁷ Liedon Säästöpankki 2016

⁶⁸ Tietosuojat 2017.

noudattaa. Pankki saa esimerkiksi päättää, mitä asiakirjoja se hyväksyy todentamisasiakirjoiksi, ja missä yhteydessä. On muun muassa mahdollista, että asiakkuutta perustettaessa pankki hyväksyy henkilöllisyyden todentamisasiakirjaksi kuvallisen kelakortin, mutta verkkopankkia avattaessa se vaatii henkilöllisyystodistukseksi voimassaolevan poliisin myöntämän henkilökortin tai passin. Asiakkaan hakiessa verkkopankkitunnuksia on pankilla tässäkin yhteydessä lakisääteinen velvollisuus varmistua henkilöllisyydestä. Tämä johtuu siitä, että asiakkaan verkkopankkitunnukset muodostavat asiakkaan vahvan sähköisen identiteetin eli asiakas voi tunnusten avulla tunnistautua yksityisissä ja viranomaisten sähköisissä palveluissa. Näin ollen verkkopankkitunnuksia haettaessa tunnistamiseen kelpaavien henkilöllisyystodistusten joukko voi olla pankilla hieman tavallista suppeampi.⁶⁹

Asiakkuutta perustettaessa asiakkaalle suoritetaan aluksi hänen suostumuksellaan Suomen Asiakastiedon luottotietokysely, jolla varmistetaan asiakkaan luottokelpoisuus. Maksuhäiriökyselyllä pankki pyrkii varmistamaan asiakkaan velvoitteiden hoitokyvyn sekä edesauttamaan rahanpesun estämistä.⁷⁰ Pankilla on kuitenkin velvollisuus tarjota kaikille henkilöllisyyden luotettavasti todistaneille asiakkailleen peruspankkipalveluja, kuten tili, tilin käyttöön oikeuttava reaaliaikainen maksuväline (esimerkiksi Visa Electron) ja verkkopankki, vaikka maksuhäiriöitä löytyisikin.⁷¹

Asiakkaalta kysytään perustietoja sekä tarkempia tuntemistietoja. Henkilötietojen lisäksi pankilla tulee olla riittävät tiedot muun muassa asiakkaan toiminnasta, taloudellisesta asemasta ja varojen alkuperästä⁷². Asiakkaalta kysytään muun muassa nykyistä työpaikkaa ja tulojen määrää, sekä lähtevien ja tulevien maksujen keskimääräistä lukumäärää ja suuruutta kuukaudessa EU:n sisällä ja sen ulkopuolella. Tällä pyritään seuraamaan poikkeavuuksia asiakkaan maksutapahtumissa, jotta mahdolliset muutokset olisi havaittavissa nopeasti ja niitä pystytään tarvittaessa tutkimaan helpommin. Asiakkaan normaalista poikkeava lisääntynyt maksuliikenne voi olla merkki kohonneesta rahanpesuriskistä, jota pankki alkaa tarvittaessa tutkimaan tarkemmin. Tämä on myös osa pankin omaa riskienhallintamenetelmää, jonka RahanpesuL:kin velvoittaa. Pankki voi kysyä myös esimerkiksi asiakkaan tilille tulevien varojen

⁶⁹ Finanssivalvonta 2017i.

⁷⁰ Liedon Säästöpankki 2016, 7.

⁷¹ Liedon Säästöpankki 2017a, 5.

⁷² Liedon Säästöpankki 2017b

alkuperästä ja käyttötarkoituksesta. Varojen alkuperää selvittääkseen pankki saattaa tarvita kirjallisen selvityksen lisäksi esimerkiksi kauppakirjoja tai muita asiakirjoja.⁷³

RahanpesuL:n mukaan pankin täytyy myös muun muassa selvittää, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö toisessa valtiossa, tällaisen henkilön perheenjäsen tai läheinen yhtiökumppani. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että pankki kysyisi sen enempiä asiakkaan poliittisia mielipiteitä.⁷⁴ Pankilla tulee olla asianmukaiset ja riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen toteamiseksi, onko asiakas tai onko hän ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö. Poliittisesti vaikutusvaltaiseksi henkilöksi katsotaan sellainen, joka toimii tai on toiminut viimeksi kuluneen vuoden aikana toisen valtion palveluksessa poliittisesti merkittävässä tehtävässä. Hänen perheenjäsenikseen katsotaan puoliset, lapset ja heidän puolisonsa sekä vanhemmat. Kyseistä sääntelyä ei vielä toistaiseksi sovelleta suomalaiseen politiikkaan, joka toimii Suomessa.⁷⁵ Sääntelyn juuret ovat kansainväliset ja lainsäätäjän silmissä vaikutusvaltainen asema tarjoaa poikkeuksellisia mahdollisuuksia vaikkapa lahjusten vastaanottoon ja niiden alkuperän piilottamiseen.⁷⁶

RahanpesuL:n 2 luvun 9 §:n mukaan pankin on hankittava tietoja asiakkaansa toiminnasta, tämän liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteet palvelun tai tuotteen käyttämiseksi. Pankin on järjestettävä asiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen sekä riskeihin nähden riittävä seuranta sen varmistamiseksi, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka pankilla on asiakkaasta ja tämän toiminnasta.

Pankin on jatkuvasti pystyttävä seuraamaan asiakkaidensa toimintaa, ja näin ollen heidän tietojaan on päivitettävä koko asiakassuhteen ajan. Asiakkaan tuntemistietoja tulee päivittää jatkuvasti asiakastapaamisten yhteydessä, eikä se siis koske ainoastaan asiakkuuden perustamista. Tämä voi usein aiheuttaa asiakkaissa ihmetystä ja he voivat pitää sitä tungettelevana, vaikka tietojen kysely perustuu suoraan lainsäädäntöön.

Marjatta Rautio kertoo Yle Uutisten artikkelissaan pankkien kovista velvoitteista tuntee asiakkaansa ja heidän rahankäyttönsä. Raution mukaan pankit voivat tulevaisuudessa

⁷³ Liedon Säästöpankki 2017b.

⁷⁴ Liedon Säästöpankki 2017b.

⁷⁵ Tietosuoja 2017.

⁷⁶ Liedon Säästöpankki 2017b.

joutua kysymään asiakkailtaan vielä nykyistäkin enemmän tietoja rahanpesun paljastamiseksi.⁷⁷

Asiantuntija suosittaa vastaamaan rehellisesti ja antamaan pankille sen pyytämät tiedot.

Pankeilla on kovat velvoitteet tuntea asiakkaansa ja heidän rahankäyttönsä. Pankit voivat tulevaisuudessa joutua kysymään asiakkailtaan vielä nykyistäkin enemmän tietoja muun muassa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen paljastamiseksi.

Jos asiakas ei suostu antamaan laeissa määrättyjä tietoja ja todistamaan henkilöllisyyttään, pankki voi kieltäytyä ottamasta häntä asiakkaaksi ja avaamasta verkkopankkipalveluja. Tietoja on annettava myös asiakassuhteen ylläpitämiseksi.

Pankkien velvoitteet lisääntymässä

Osa asiakkaista pankkien esittämät kysymykset ovat ärsyttäneet. Jatkossa on varauduttava siihen, että omista asioistaan voi joutua kertomaan vielä lisää.

– Kysymyksiä joudutaan esittämään, ja niitä joudutaan esittämään jatkossa ehkä hiukan enemmän. Näyttää, että velvoitteet tulevat todennäköisemmin lisääntymään kuin vähenemään, arvioi johtava asiantuntija Mika Linna Finanssialan Keskusliitosta.

– Esimerkiksi eduskunnan käsiteltävänä oleva uusi rahanpesulaki, siellä tulee lisäkyselyvelvoitteita pankeille.

Lakiin tulee muun muassa velvoite selvittää niin sanottujen kotimaisten poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden taustoja ja heidän varallisuutensa alkuperää. Yritysten pitää selvittää, ketkä käyttävät tosiasiallista määräysvaltaa.

– Se tulee vaikuttamaan tuhansien suomalaisten asemaan.

Tavallisia asiakkaita ei kytätä

Linna kehottaa vastaamaan kysymyksiin rehellisesti ja antamaan pyydetyt tiedot. Tavoitteena on saada rahanpesijät ja terrorismia rahoittavat kiinni, ei kytätä tavallisia pankkiasiakkaita.

Julkisia käyttökelpoisia rekistereitä, joista tiedot poimittaisiin, ei Linnan mukaan ole olemassa, joten niitä on pakko kysyä asiakkaalta.

– Kyse ei ole siitä, että pankit haluaisivat ilkeillä asiakkaille.

S-Pankin myyntijohtaja Antti Eronen sanoo, että pankin on syytä tietää, mikä on asiakkaan normaalia rahaliikennettä.

– Kuuluuko asiointiin pelkkä palkkatilin tulo ja ruokakauppaostokset, vai onko kenties rahansiirtoja ulkomaille tai muuta?

Jos asiakkaan tilin kautta alkaa esimerkiksi siirtyä säännöllisesti isoja summia ulkomaille, pankeilla on omat keinonsa tarttua asiaan. Tiedot auttavat pankkeja myös suojaamaan asiakkaidensa varoja.

Kansalaisuus ei riitä epäilyn perusteeksi

⁷⁷ Rautio 2017.

Yhtenä uutena ryhmänä laajojen verkkopankkitunnusten saamisen edellytykset täyttyvät Suomeen tulleilla turvapaikanhakijoilla, jotka ovat saaneet oleskeluluvan ja hankkineet poliisin myöntämän ulkomaalaisen henkilökortin.

Suomeen on jäämässä paljon Irakista, Afganistanista ja Syyriasta tulleita. EU pitää näitä maita korkean riskin maina rahanpesussa ja terrorismin rahoittamisessa.

– Jos henkilöllä on kytköksiä tällaisiin alueisiin, joihin liittyy korostunutta rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riskiä, niin pankin on huomioitava tämä, sanoo Mika Linna.

– Mutta se ei suinkaan tarkoita sitä, että palveluja ei voitaisi avata, vaan se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että palvelujen käyttöä ja maksuliikennettä joudutaan seuraamaan tehostetusti.

– Tarkoitus ei ole millään tavalla syyllistää yksittäisiä asiakkaita tai saada heitä epäilyksen alaisiksi.

– Asiakkaan kansalaisuus ei vielä riitä siihen, että häntä alettaisiin epäilemään mistään, vaan avataan palvelut kuten kaikille muillekin, sanoo myyntijohtaja Antti Eronen.

Asiakkaisen tietoja tulee siis päivittää jatkuvasti, vaikka asiakkuuden perustamisesta olisikin jo kauemmin aikaa. Viime vuosina asiakkaan tuntemistietojen päivittämiseen on kiinnitetty yhä enemmän huomiota, ja etenkin Fivan standardin velvoitteet ovat aktivoineet pankkeja kutsumaan vanhoja asiakkaitaan tietojen päivitykseen. Standardin mukaan RahanpesuL velvoittaa pankkeja päivittämään tiedot myös ennen 1.8.2008 alkaneista asiakassuhteista voimassa olevien asiakkaantuntemisvelvoitteiden mukaisiksi. Tietojen päivittäminen voidaan tehdä pankin riskiperusteisen arvioinnin perusteella ja joustavasti, esimerkiksi asiakastapaamisen yhteydessä tai kun asiakkaan kanssa solmitaan uusia sopimuksia.⁷⁸

⁷⁸ Standardi 2.4.

5 RAHANPESUN JA ASIAKKAAN TUNTEMISEN TIETOPAKETTI PANKIN HENKILÖASIAKKAALLE

Liedon Säästöpankissa työskennellessäni kohtasin paljon asiakkaan tuntemista koskevia tapauksia, jossa asiakkaat olivat ihmeissään kysyttävistä tiedoista ja niiden laajuudesta. Uusien asiakkaiden kohdalla tietojen kysyminen ymmärrettiin yleensä paremmin, mutta vanhojen asiakkaiden tietojen päivittäminen aiheutti usein epätietoisuutta ja jopa närkästyneisyyttä. Suurin osa asiakkaista ei selvästikään ole tietoisia nykyisistä lainsäädännöistä, joiden mukaan pankin täytyy jatkuvasti päivittää vanhojenkin asiakkaidensa tietoja. Tiedot täytyy siis päivittää ajan tasalle, vaikka niissä ei välttämättä suurempia muutoksia olisi tapahtunutkaan.

Asiakkaan tuntemistietojen päivittäminen on ollut erityisen ajankohtaista Fivan standardin julkaisun jälkeen. Standardin mukaan RahanpesuL velvoittaa pankkeja päivittämään tiedot myös ennen 1.8.2008 alkaneista asiakassuhteista voimassa olevien asiakkaantuntemisvelvoitteiden mukaisiksi.⁷⁹ Tämän takia Liedon Säästöpankkikin on kutsunut asiakkaitaan käymään konttorilla tuntemistietojen päivityksessä, mikäli niitä ei ole useampaan vuoteen päivitetty. Tuntemistietoja päivitetään myös muiden asiakastapaamisten yhteydessä, mutta nykyisen sähköistyneen pankkitoiminnan takia asiakkaat tulevat konttorille yhä harvemmin. Tästä syystä on ollut tarpeellista kutsua asiakkaita konttorille erikseen tietojen päivittämiseen. Asiakkaita konttorille kutsuttaessa ja viimeistään tapaamisen yhteydessä on usein ilmennyt asiakkaiden ymmärtämättömyys tietojen päivitystä kohtaan, ja jotkut asiakkaat jättivät jopa tulematta, sillä he eivät ymmärrä tietojen päivityksen tarpeellisuutta. Pankit eivät kuitenkaan saa kysyttäviä tuntemistietoja minkään rekisterin kautta, vaan ainoa tapa on kysyä niitä suoraan asiakkaalta itseltään. Tietojen päivittämiseen on myös oleellista tavata asiakas kasvotusten, jotta voidaan suorittaa asiakkaan tunnistaminen luotettavasti henkilöllisyystodistuksesta.

Asiakkaiden keskuudessa epäluuloisuutta ja hermostuneisuutta esiintyy myös suurempia summia käteistä tallettaessa, jolloin pankki on velvollinen kysymään rahojen alkuperää. Monien asiakkaiden mielestä rahojen alkuperä ei kuulu pankille mitenkään, eivätkä he sitä halua sen enempää kertoa. Pankit ovat kuitenkin velvoitettuja omaan

⁷⁹ Standardi 2.4

riskiperusteiseen valvontaan RahanpesuL:n 2 luvun 6 §:n mukaan, jolloin he ovat velvollisia selvittämään asiakkaidensa epätavallisia rahavirtoja tarkemmin. Asiakkaat ovat kuitenkin harvoin tietoisia lain näkökulmasta, vaan he ymmärtävät pankin kysymykset helposti tungettelevina, vaikka tästä ei tietenkään ole kyse.

Asiakkaiden tietämyksessä RahanpesuL:n säädöksiä kohtaan olisi huomattavan paljon parannettavaa, jotta asiakkaat ymmärtäisivät paremmin pankin toimintaa ja kokisivat sen luotettavammaksi ja miellyttävämmäksi. Asiakkaiden ymmärrys lisäisi myös huomattavasti pankin toiminnan sujuvuutta. Tämän takia kehitin rahanpesun ja asiakkaan tuntemisen tietopakettin (liite 1), jota pankki voi jakaa henkilöasiakkailleen tapaamisten yhteydessä. Tietopakettin tavoitteena on tiivistetysti selvittää asiakkaalle tietojen keräämisen tarkoitus ja niiden lähtökohta lain näkökulmasta. Kyseistä tietopakettia voi myös tarvittaessa soveltaa sähköiseen muotoon, jotta tieto olisi nähtävillä asiakkaille myös esimerkiksi pankin kotisivujen tai asiakkaan oman verkkopankin kautta.

Tietopakettiin keräsin yleisimpien kysyttävien tietojen taustat RahanpesuL:n näkökulmasta. Oman kokemukseni mukaan nämä tiedot aiheuttavat myös eniten kyseenalaistusta ja epätietoisuutta asiakkaiden keskuudessa. Yleisimpien kerättävien tietojen lisäksi kerron tietopaketissa lyhyesti RahanpesuL:sta yleisesti, sekä sen velvoitteista pankkia kohtaan. Pyrin pitämään tietopakettin lyhyenä, ytimekkäänä ja selkeänä, jotta asiakkaan on helppo ymmärtää lukemansa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja jäsenellä rahanpesua henkilöasiakkaan näkökulmasta. Työssä keskityttiin erityisesti RahanpesuL:n velvoittamaan asiakkaan tuntemiseen sekä pankkien tuntemisvelvoitteisiin ja -käytäntöihin. Näitä aihealueita ennen käsiteltiin tarkemmin rahanpesun yleistä sääntelyä sekä vaikuttavien toimijoiden ohjeistuksia pankeille, sillä ne yhdessä luovat pohjan pankin toimintavelvoitteille. Asiakkaan tuntemista käsiteltiin ensin lainsäädännön kautta, jonka jälkeen keskityttiin enemmän tuntemisen toteutukseen käytännössä. Käytännön näkökulmassa kerrottiin tarkemmin pankkien jokapäiväisistä toimintatavoista asiakkaan tuntemisessa ja tunnistamisessa, sekä niiden jatkuvan seurannan menetelmistä.

Opinnäytetyön pohjalta on helppo ymmärtää rahanpesun lainsäädännön tärkeimmät kohdat henkilöasiakkaan näkökulmasta ja niiden soveltaminen etenkin pankkitoiminnassa. Opinnäytetyö antaa tiivistetysti olennaisimmat tiedot asiakkaan tuntemisesta, jotka koskettavat henkilöasiakkaita heidän arkipäiväisessä kanssakäymisessään pankkien kanssa. Opinnäytetyön tekstisisällön lisäksi pankit voivat hyödyntää liiketoiminnassaan työn pohjalta tehtyä tietopakettia, joka selittää yksinkertaisesti ja asiakaslähtöisesti olennaisimmat tiedot rahanpesusta ja asiakkaan tuntemisesta.

Rahanpesua koskeva asiakkaan tunteminen on ollut mukana pankkien toimintatavoissa jo pitkään, mutta silti asiakkaiden informoiminen asiasta on jäänyt hieman taka-alalle. RahanpesuL:n säädökset rahanpesusta ja asiakkaan tuntemisesta ovat olleet voimassa jo vuodesta 2008 lähtien, jonka jälkeen pankit ovat soveltaneet lakia toiminnassaan päivittäin. Rahanpesuun torjuntaan liittyvä asiakkaan tunteminen on siis ollut arkipäivää pankkitoiminnassa jo useamman vuoden ajan, mutta silti edelleen asia aiheuttaa paljon epätietoisuutta asiakkaiden keskuudessa. Asiakkaita ei siis ole informoitu asiasta tarpeeksi, tai tieto on ollut liian vaikeasti ymmärrettävässä muodossa tai vaikeasti saatavilla.

Tässä opinnäytetyössä keskitytään rahanpesua ja asiakkaan tuntemista koskevaan sääntelyyn asiakaslähtöisestä näkökulmasta, mikä edesauttaa lisäämään asian ymmärrettävyyttä henkilöasiakkaille. Opinnäytetyön teoriaosuudessa RahanpesuL:sta on selitetty tarkemmin kohdat, jotka vaikuttavat pankkien toimintaan henkilöasiakkaita kohtaan. RahanpesuL:a on pyritty selittämään tekstissä ymmärrettävästi, jotta sitä voi

tarvittaessa hyödyntää asiakasinformaatioissa. Opinnäytetyön käytännön osuudessa on annettu tarkempia konkreettisia esimerkkejä siitä, miten pankit soveltavat RahanpesuL:n säädöksiä toiminnassaan. Käytännön osuudessa tulee esille myös oman työkokemuksen kautta saatu näkökulma asiaan, ja siitä ilmenee esimerkiksi työssä havaitut ongelmat. Tämän takia opinnäytetyö onkin aiheeltaan ajankohtainen, ja se pyrkii tarjoamaan ratkaisuja olemassa oleviin ongelmiin.

Opinnäytetyön liitteenä oleva rahanpesun ja asiakkaan tuntemisen tietopaketti tiivistää hyvin opinnäytetyössä jäsennellyn tiedon muotoon, jota pankkien on helppo hyödyntää asiakkaidensa kanssa. Tietopaketti pyrkii vastamaan asiakasta useimmiten askarruttaviin kysymyksiin helposti ymmärrettävällä tavalla, ja selittämään samalla tarkemmin pankin lähtökohtia ja velvoitteita.

Asiakkaiden parempi tietoisuus rahanpesua ja asiakkaan tuntemista kohtaan helpottaisi huomattavasti kanssakäymistä pankin ja asiakkaiden välillä. Pankin tulisikin pyrkiä tiedottamaan asiakasta enemmän ja paremmin rahanpesua koskevista velvoitteista, jotta asiakkaiden keskuudessa ei vallitsisi niin suurta epätietoisuutta. Toki tiedon vastaanottaminen ja hakeminen ovat aina asiakkaasta itsestään kiinni, mutta tiedon helppo saatavuus tekisi asiasta vielä helpommin lähestyttävän.

Pankin on tärkeää noudattaa koulutussuunnitelmaansa, jotta henkilökunta on jatkuvasti ajan tasalla mahdollisista muutoksista rahapesun lainsäädännössä ja yleisissä toimintaperiaatteissa. Toimihenkilöiden tulee itse olla tietoisia RahanpesuL:sta ja sen pankkia koskevista säädöksistä, jotta he osaavat tarvittaessa selittää asian ymmärrettävästi myös asiakkaalle. Kun toimihenkilöt tietävät itse miksi he kysyvät tiettyjä kysymyksiä asiakkailtaan, on heidän myös helpompi lisätä asiakkaiden tietoisuutta ja luoda luotettava suhde asiakkaan välillä.

Henkilökunnan tietous rahanpesua ja asiakkaan tuntemista kohtaan on erityisen tärkeää etenkin konttoritasolla, jossa pääosin kohdataan tietoa kysyvät asiakkaat. Liedon Säästöpankin omilta internetsivuilta löytyy tiivistetysti tärkeimmät tiedot asiakkaan tuntemisesta, mutta mikäli lisäkysymyksiä ilmenee, voivat he halutessaan saada niihin vastauksen suoraan pankin toimihenkilöiltä. Tämän opinnäytetyön liitteenä olevaa tietopakettia voi hyödyntää myös konttoreissa, joissa sitä voidaan jakaa suoraan asiakkaille asiakastapaamisien yhteydessä. Pankin omat internetsivut ja tietopaketti pyrkivät jakamaan tietoa mahdollisimman asiakaslähtöisesti, jotta asiakkaat varmasti ymmärtäisivät ja saisivat niistä tarvitsemansa tiedon.

Konttorissa tapahtuvan toiminnan lisäksi on myös tärkeää lisätä tiedon määrää esimerkiksi asiakkaan verkkopankissa. Nykyään pankit voivat kysyä ja päivittää asiakkaan tuntemistietoja myös verkkopankin kautta, joten olisi tärkeää, että asiakas saisi ajankohtaisen tiedon tietojen kysymisen taustoista myös siellä. Tämä omalta osaltaan lisäisi myös kysymyksiin vastaavien ja tietoja päivittävien asiakkaiden määrää, sillä he itsekin ymmärtäisivät tietojen keräämisen tärkeyden. Pankin tulisikin siis jatkossa kiinnittää yhä enemmän huomiota asiakkaidensa tietoisuuden lisäämiseen niin konttoreissa kuin sähköisissä kanavissakin.

LÄHTEET

- Aluehallintovirasto 2017. Rahanpesulain valvonta. Viitattu 3.2.2017.
<https://www.avi.fi/web/avi/rahanpesulain-valvonta#.WJRhKncgnVo>
- EU 2017. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/849. Viitattu 3.2.2017.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849>
- FATF, Financial Action Task Force on Money Laundering 2017a. What we do. Viitattu 3.2.2017.
<http://www.fatf-gafi.org/about/whatwedo/>
- FATF, Financial Action Task Force on Money Laundering 2017b. Who we are. Viitattu 3.2.2017.
<http://www.fatf-gafi.org/about/whoweare/>
- Finanssiala 2017. Asiakkaan tunteminen – miksi pankki kysyy? Viitattu 6.2.2017.
http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Asiakkaan_tunteminen.pdf
- Finanssivalvonta 2017a. Määritelmiä: Rahanpesun ja terrorismin rahoittaminen. Viitattu 3.2.2017.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Pages/maaritelmiä.aspx
- Finanssivalvonta 2017b. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Viitattu 19.1.2017.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Pages/rahanpesulaki.aspx
- Finanssivalvonta 2017c. Sääntely ja toimijat. Viitattu 2.2.2017.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/saantely_toimijat/Pages/Default.aspx
- Finanssivalvonta 2017d. Tietoa Finanssivalvonnasta. Viitattu 2.2.2017.
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Fiva/Pages/Default.aspx>
- Finanssivalvonta 2017e. Riskiperusteinen arviointi, sisäinen ohjeistus ja koulutus. Viitattu 2.2.2017.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Sisainen_ohjeistus/Pages/Default.aspx
- Finanssivalvonta 2017f. Asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen. Viitattu 2.2.2017.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Asiakkaan_tunteminen/Pages/Default.aspx
- Finanssivalvonta 2017g. Jos epäilet rahanpesua. Viitattu 2.2.2017.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Jos_epailet_rahanpesua/Pages/Default.aspx
- Finanssivalvonta 2017h. Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen. Viitattu 8.2.2017.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Finanssialan_palveluita/Pages/asiakkaan_tunnistaminen.aspx
- Finanssivalvonta 2017i. Usein kysytyt kysymykset. Viitattu 22.2.2017.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Finanssialan_palveluita/Pages/Usein_kysytyt_kysymykset.aspx
- Hartikainen, J. 2016. Pankit ilmoittavat rahanpesuepäilyistä aiempaa herkemmin. Helsingin Sanomat. 4.8.2016. Viitattu 2.2.2017. <http://www.hs.fi/talous/art-2000002914161.html>
- Huhtamäki, A. 2000. Rahan jäljittäminen. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- KKO 2012:60. Viitattu 2.2.2017.
https://www.edilex.fi/kko/ennakkopaatokset/20120060#aOT20120060_3

Lahti, R & Koponen, P. 2007. Talousrikokset. Vaajakoski: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Laki arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta 749/2012. Annettu Helsingissä 14.12.2012. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120749>

Laki Finanssivalvonnasta 878/2008. Annettu Helsingissä 19.12.2008. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080878>

Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014. Annettu Helsingissä 8.8.2014. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140610>

Laki rahan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 503/2008. Annettu Helsingissä 18.7.2008. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080503>

Laki vaihtoehtorahastojen hoitajista 162/2014. Annettu Helsingissä 7.3.2014. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140162>

Liedon Säästöpankki 2016. Päivittäisasiointi Liedon Säästöpankissa. Lieto: Liedon Säästöpankki.

Liedon Säästöpankki 2017a. Asiakaspalvelun juridiikan perusteet. Lieto: Liedon Säästöpankki.

Liedon Säästöpankki 2017b. Asiakkaan tunteminen – miksi pankki kysyy? Viitattu 22.2.2017. <http://www.saastopankki.fi/asiakkaan-tunteminen>

Maksulaitoslaki 297/2010. Annettu Helsingissä 30.4.2010. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100297>

Poliisi 2017a. Rahanpesun torjunta. Viitattu 19.1.2017. <https://www.poliisi.fi/rahanpesu>

Poliisi 2017b. Rahanpesu selvittelykeskus. Viitattu 3.2.2017. https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesun_selvittelykeskus

Rajavartiolaitos 2017. Matkustusasiakirjat. Viitattu 6.2.2017. <http://www.raja.fi/ohjeita/matkustusasiakirjat>

Rautio, M. 2017. Pankit tenttaavat asiakkaitaan aiempaa enemmän – "Kyse ei ole siitä, että pankit haluaisivat ilkeillä". Yle Uutiset. 22.2.2017. Viitattu 22.2.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-9463579>

Rikoslaki 39/1889. Annettu Helsingissä 19.12.1889. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Sahavirta, R. 2008. Rahanpesu rangaistavana tekona. Jyväskylä: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Sijoituspalvelulaki 747/2012. Annettu Helsingissä 14.12.2012. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120747>

Sijoitusrahastolaki 48/1999. Annettu Helsingissä 29.1.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990048>

Standardi 2.4. Finanssivalvonta 2010: Asiakkaan tunteminen - rahanpesun, terrorismin rahoittamisen sekä markkinoiden väärinkäytön estäminen.

Tietosuoja 2017. Pankkitoiminta. Viitattu 22.2.2017. <http://www.tietosuoja.fi/fi/index/useinkysyttya/pankkitoiminta.html>

Vakuutusyhtiölaki 521/2008. Annettu Helsingissä 18.7.2008. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/2008>

Rahanpesun tietopaketti pankin henkilöasiakkaalle

Miksi pankki kysyy?

-rahanpesun ja asiakkaan tuntemisen tietopaketti pankin henkilöasiakkaalle

Saatomme kysyä sinulta kysymyksiä sinuun ja talouteesi liittyen, jotka voivat aiheuttaa ihmetystä. Emme kuitenkaan kysy näitä kysymyksiä uteliaisuuttamme, vaan niiden takana on selkeät lain määrittämät velvoitteet.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008) velvoittaa pankin tuntemaan asiakkaansa. Pankin tulee tunnistaa ja tuntea asiakkaansa ja tämän toiminnan laatu ja laajuus. Asiakkaan tuntemiseen sisältyvät esimerkiksi henkilöllisyyden todentaminen ja pankin esittämät kysymykset, joilla pankki varmistuu asiakkaan oikeasta henkilöllisyydestä sekä siitä, että se tuntee asiakkaansa toimintaa ja taustoja tarpeeksi laajasti. Pankin tulee myös luoda oma riskiperusteinen valvontajärjestelmänsä, jonka avulla se voi osoittaa Finanssivalvonnalle asiakkaidensa tuntemistietojen olevan ajan tasalla.

Pankilla tulee asiakkaan henkilötietojen lisäksi olla riittävät tiedot asiakkaan toiminnasta, taloudellisesta asemasta, asioinnista ja palvelujen käyttötarkoituksesta. Pankin tulee todentaa asiakkaan henkilöllisyys virallisesta henkilöllisyystodistuksesta, ja lisäksi tuntea asiakkaan palveluiden tarve, laatu ja sisältö. Pankilla on myös lain määrittämä velvollisuus kysyä asiakkaaltaan tietoja tämän pankkipalvelujen käytöstä sekä tilille tulevien varojen alkuperästä ja käyttötarkoituksesta.

Pankki voi kysyä sinulta muun muassa:

- oletko palkansaaja, eläkeläinen tai opiskelija. Tällä selvitetään taloudellista asemaasi kuvaavaa elämäntilannettasi.
- taloutesi kokoa
- työpaikkaasi ja tulojesi määrää
- tililtäsi lähtevien ja tulevien maksujen määrää ja summaa, jolla arvioidaan säännöllisen maksuliikenteesi määrää
- arviota ulkomaan maksujesi määrästä ja perustetta maksuille
- tietoa varojesi ja säännöllisten maksutapahtumiesi/rahavirtojesi alkuperästä tai lähteestä (myös käteistä rahaa tallettaessa) ja tarvittaessa pyytää niistä kirjallinen selvitys
- tietoa siitä, oletko ulkomailla merkittävässä julkisessa tehtävässä, eli oletko poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai läheinen yhtiökumppani
- tietoa siitä, onko kyseessä sinun pääasiallinen pankkiasiakkuus

Lain (503/2008) mukaan asiakkaan tuntemistiedot tulee dokumentoida asiakassuhdetta perustettaessa ja päivittää niitä jatkuvasti koko asiakassuhteen ajan. Pankki voi siis kysyä sinulta tuntemistietoja, vaikka olisitkin ollut pankin asiakkaana jo useamman vuoden ajan eikä tietosi välttämättä olisi edes muuttuneet. Pankin tulee kuitenkin edelleen merkitä järjestelmänsä tietojen pysyneen ennallaan.

Halutessasi voit kysyä lisätietoja henkilökunnaltamme tai tutusta asiaan tarkemmin nettisivujemme kautta osoitteessa www.saastopankki.fi/asiakkaan-tunteminen.